

**НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
ім. П.І. ЧАЙКОВСЬКОГО**

ТОРМАХОВА Вероніка Миколаївна

УДК 785.161(447):781.7

**УКРАЇНСЬКА ЕСТРАДНА МУЗИКА І ФОЛЬКЛОР:
ВЗАЄМОПРОНИКНЕННЯ І СИНТЕЗ**

спеціальність 17.00.03 – Музичне мистецтво

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства**

Київ – 2007

00762043 (M)

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі теорії музики Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського Міністерства культури і туризму України

Науковий керівник:кандидат мистецтвознавства, доцент
Терентьєв Дмитро Григорович,
Національна музична академія України
ім. П.І. Чайковського,
доцент кафедри теорії музики,
Міністерство культури і туризму України (Київ)**Офіційні опоненти:**доктор мистецтвознавства, професор
Іванов Володимир Федорович,
Миколаївський державний університет
ім. В.О. Сухомлинського, завідуючий кафедрою
інструментально-виконавських дисциплін,
Міністерство освіти та науки України (Миколаїв)кандидат мистецтвознавства, доцент
Олендарьов Вадим Миколайович,
Донецька державна музична академія
ім. С.С. Прокоф'єва,
доцент кафедри теорії музики,
Міністерство культури і туризму України (Донецьк)**Провідна установа:**Харківський державний університет
мистецтв ім. І.П. Котляревського,
кафедра інтерпретології та аналізу музики,
Міністерство культури і туризму України (Харків)Захист відбудеться «28» березня 2007 р. о 18 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.005.01 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук у Національній музичній академії України ім. П.І. Чайковського, за адресою: 01001, м. Київ, вул. Архітектора Городецького, 1-3/11, 2-й поверх, ауд. 36.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського.

Автореферат розісланий «22» лютого 2007 року.Вчений секретар спеціалізованої вченої ради
кандидат мистецтвознавства, доцент

І.М. Коханик

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Музична культура України є багатоманітною. Вона включає професійну композиторську творчість, усну народну творчість – фольклор і різноманітну за стилевими напрямками і жанрами естрадну масову музику, під якою розуміється джаз, рок- і поп-музика. У зв'язку з тенденцією об'єднання культур різних народів (глобалізація), яка спостерігається на межі ХХ-ХХІ століть, відбувається взаємопроникнення різних явищ музичного мистецтва в рамках однієї національної культури. Прикладом цього може бути взаємовплив і навіть синтез таких, здавалося б, принципово різних явищ, як джаз, рок, поп-музика і фольклор. Фольклор завжди був одним з найголовніших складників культури народу. Саме в усній народній творчості зберігались характерні риси етносу – обряди, вірування, особливості мови та інші прояви національної самобутності. Існування фольклору в ХХ-ХХІ ст. не тільки як окремої галузі музичної культури, а як складового компоненту музичних стилів та жанрів, які є найбільш поширеними серед широких верств населення, сприяє виникненню дослідницької зацікавленості в ньому, усвідомленню національної специфіки та його глибокого філософського значення.

Предметом дослідження є взаємопроникнення і синтез української естрадної музики кінця ХХ – ХХІ ст. і фольклору в його автентичному вигляді.

Об'єктом дослідження є українська естрадна музика і фольклор.

Мета дослідження – здійснити аналіз феномену естрадної музики кінця ХХ – ХХІ ст. на Україні та її взаємодії з автентичним фольклором.

Означена **мета** викликала необхідність вирішення наступних **завдань**:

1. визначити основні поняття, які пов'язані з музичними напрямками, що складають масову естрадну музику – *джаз, рок- та поп-музика, естрадна музика*;
2. дослідити історію виникнення та розвитку вітчизняної естрадної музики ХХ ст. (джазу, рок- та поп-музики);
3. виявити особливості сучасної естрадної музики на Україні;
4. розглянути синтез і взаємопроникнення естрадної музики та фольклору, як результат поширення світового напрямку *World Music* та загальної тенденції глобалізації;
5. окреслити характерні риси фольклору, які мають вплив на сучасну українську естрадну музику;
6. розробити основні типологічні характеристики синтезу естрадної музики і фольклору в межах сучасної української музичної культури;
7. розкрити рушії поступу естрадної музики і фольклору, їх актуальні тенденції та перспективи подальшого розгортання;
8. зробити аналіз творів сучасних українських груп і окремих виконавців, що належать до різних стилевих напрямків джазу, рок- і поп-музики з позиції їх взаємодії з фольклором.

Аналітичну базу дослідження складають композиції груп і окремих виконавців, що представляють різноманітні типи взаємозв'язків джазової музики з фольклором: група «Garbooz trio» (композиції «Marichka», «Yvona Kupala Day»); група «Брати Блюзу» (композиції «Автентичне життя», «Інтерлюдія», «15, 16, 17, 18, 19, 20»); Е. Ізмайлов (композиція «Бонжур») і Тріо Е. Ізмайлова

(композиція «Біла джерела»). Зразками взаємовпливу рок-музики і фольклору є: група «Брати Гадюкіни» (композиції «Весілля», «На долині туман шейк», «Рок-н-рол до рана»); група «ВВ» (пісня «Гоп-ця»). Прикладами поєднання поп-музики з фольклором є композиції Каті Chilly («Дихання океану»), Марії Бурмаки («Де ти тепер»), групи «ДАТ» («Косиця квітне», «Звільнилася»).

Методологічною основою дослідження є загальнонаукові принципи систематизації та узагальнення досліджуваної проблеми. Методологічне підґрунтя дисертації складає принцип цілісного аналізу музичних композицій в застосуванні до української естрадної музики. У роботі використано розробки українських та зарубіжних дослідників, в яких аналізуються особливості виникнення, становлення і розвитку естрадної музики (рок-, поп-музика та джаз) і розкриття характерних рис українського автентичного фольклору.

Робота над дисертацією зумовила необхідність вивчення наукової літератури, яка склала **теоретичну базу** дослідження. Використані джерела можна умовно поділити на декілька груп. До першої належать дослідження особливостей українського фольклору – В. Гошовського, В. Головинського, М. Гордійчука, С. Грици, Ф. Колесси, К. Квітки, А. Іваницького, В. Матвієнка, В. Москаленка, О. Мурзиної, О. Богданової, М. Харлапа, Л. Яценка та ін. До другої групи – роботи, присвячені дослідженню фольклору як загальносвітowego напрямку музичної культури – А. Авраамова, Б. Бартока, М. Гнесіна, В. Гусева, А. Джонса, І. Земцовського, А. Кастальського, Г. Кочарової, Дж. Михайлова, А. Юсфіна та ін. До третьої – дослідження джазової, рок- і поп-музики, яким присвячені роботи В. Конен, А. Сохора, Д. Житомирського, Д. Колліера, С. Короткова, Ю. Панасьє, У. Сарджента, Л. Переверзєва, С. Фінкельстайна, Д. Хаймса, Р. Харрінгтона, І. Хижняка, П. Бержеро, І. Горвата, І. Васербергера, Л. Васильєвої, А. Мерліна, Ю. Малишева, А. Троїцького, Л. Мархасьова, А. Баташова, М. Добрюхи, Е. Енді, О. Козлова, В. Олендарьова, В. Романка, В. Симоненка та ін.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає в тому, що в ньому вперше в музикознавстві здійснено аналіз сучасної масової естрадної музики України, а саме зразків таких її напрямів, як рок-, поп-музика та джаз. Перевага надана тим найбільш характерним творам, в яких використано автентичний фольклор (обробки народних пісень, цитування музично-фольклорного матеріалу, створення оригінальних композицій на фольклорній основі – інтонаціях, звукорядах, текстах, прийомах виконання (стосовно джазу, рок- і поп-музики), сплав національної манери виконання з інофольклорною, що застосовується в джазі, поп-музиці). Вивчення цих творів дало змогу зробити висновки про особливості сучасної естрадної музичної культури, окреслити перспективи її подальшого розвитку, значення впливу музики на естетичне виховання та художні смаки. Новизна отриманих результатів полягає у наступному:

1. кристалізація понятійного апарата, що є необхідним для вивчення масової музичної культури – *джаз, рок- та поп-музика, естрадна музика*;
2. виявлено особливості сучасної української естрадної музики та означено деякі тенденції її подальшого розвитку;

3. зроблено детальний розгляд вітчизняної ансамблевої і сольної творчої практики сучасної масової естрадної музики;
4. окреслені риси фольклору, які мають вплив на сучасну українську естрадну музику;
5. визначено різновиди взаємопроникнення естрадної музики та фольклору: *обробки народних пісень, цитування фольклорного матеріалу, створення оригінальних композицій на фольклорній основі, сплав національної манери виконання з інофольклорною;*
6. досліджуються питання змісту і форми у джазі, рок і поп-музиці в аспекті зв'язків з фольклором, що сприяє поглибленню уявлень про ці роди музичного мистецтва на Україні;
7. аналіз сучасних українських музичних творів естрадного напрямку.

Практичне значення дисертації зумовлене можливістю використання її матеріалів в естетичній, культурологічній та особливо музикознавчій галузях наук, під час вивчення музичної культури другої половини ХХ століття, історії, теорії і практики інструментального і вокального виконавства, у викладанні курсів музично-виконавських, музично-теоретичних, музично-історичних дисциплін, а також для підготування фундаментальних праць з історії джазової музики, рок-музики, масової музичної культури. Особливо корисною робота може стати для розробки різних історичних і теоретичних навчальних курсів, що відносяться до джазово-естрадної спеціалізації. Результати досліджень були покладені в основу розроблених автором спеціальних навчальних курсів «Теорія та історія імпровізації», «Аранжування», «Гармонія джазу», «Джазова композиція» для студентів відділення «Музичне мистецтво естради» КДВМУ ім. Р.М. Глієра, а також для студентів факультету музичного мистецтва навчального комплексу «НМАУ ім. П.І. Чайковського – КДВМУ ім. Р.М. Глієра» (III освітньо-кваліфікаційного рівня) КДВМУ ім. Р.М. Глієра. Матеріали дисертації слугуватимуть допоміжним засобом у підготовці відповідних тем в курсах аналізу музичних творів, історії музичних стилів, історії джазу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана згідно з планами науково-дослідної роботи кафедри теорії музики Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського. Вона відповідає темі №3 «Українська музична культура: культурологічні, соціологічні, художньо-естетичні, педагогічні та виконавські аспекти» тематичного плану науково-дослідної діяльності Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського на 2000-2006 рр.

Апробація результатів дисертації. Дисертація обговорювалася на теоретичних семінарах та засіданнях кафедри теорії музики Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського. Основні ідеї та положення дисертації були викладені у доповідях на конференціях: III, IV, V та VI Всеукраїнська науково-теоретична конференція «Молоді музикознавці України» (Київ, 2001, 2002, 2003, 2004); Міжнародна науково-практична конференція «Сучасне мистецтво – нові території» (Київ, 2005).

Публікації. За темою дисертації опубліковано чотири статті у фахових виданнях, затверджених ВАК України.

Структура роботи. Робота складається із вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатка. Обсяг роботи складає 152

сторінки. Список використаних джерел – 138 найменувань, 11 сторінок. Додаток – 66 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДОСЛІДЖЕННЯ.

У *Вступі* обґрунтовано вибір, актуальність, наукову новизну, теоретичну та практичну значущість теми, сформульовано мету, завдання дослідження та конкретизуються основні поняття, що використовуються в роботі.

Значне місце в сучасній культурі займає музика «побутова», «легка», «популярна», «легкожанрова» «прикладна», а останнім часом – і «масова». Цей факт визначає актуальність вивчення як масової музики в цілому, так і її окремих видів, у тому числі і джазу.

Масова музика, на думку В. Конен, створює окремий самостійний великий художній прошарок, представлений власними видами і жанрами, що не збігаються за своїми фундаментальними ознаками як із професійною композиторською творчістю, так і з фольклором. Масовою А. Сохор вважає загальнодоступну, розповсюджену, адресовану широким слухацьким колам, музику. Д. Ухов у естрадній музиці бачить поєднання традицій європейських і несвропейських музичних культур. В дисертації масова музика буде іменуватися «масовою естрадною музикою» чи для стислості просто «естрадною». Естрадна музика – це велике поняття, що поєднує в собі такі різновиди сучасної музики як джаз, рок- і поп-музика. Найбільш цікавим явищем останньої третини ХХ ст. стало злиття фольклору з цими різновидами естрадної музики. Естрадна музика – багатшарове явище, що має безліч жанрів, які відрізняються за естетикою, за типом професіоналізму, за приналежністю до різних національних культур та історичних періодів. Саме завдяки своїй орієнтації на масового слухача за допомогою шоу, допоміжних спецефектів (окрім музичного компоненту) вона є суто сценічним, тобто естрадним напрямком.

В роботі приводяться визначення наступних понять: рок-музика, поп-музика і джаз. А. Сохор визначає рок-музику як самостійний жанр, що має переважно молодіжну аудиторію, є доступною для непрофесійних виконавців, і створює можливість індивідуальної і колективної імпровізації. Як вважає Л. Васильєва, рок-музика є багатобічним утворенням, що включає течії за музичними й немусичними ознаками: за належністю до певних соціально-культурних рухів («психоделічний рок»), пов'язаний з субкультурою хіпі), за віковою зорієнтованістю (рок для підлітків, рок для дорослих), за динамічною інтенсивністю («важкий рок», «м'який рок»), за рівнем технічного оснащення (електронний рок), за взаємодією з іншими музичними традиціями («афро-рок», «бароко-рок», «фольк-рок», «джаз-рок»), за місцем у системі художньої культури (комерційний «поп-рок», елітарний «рок-авангард»).

Рок – це особливий рід музичного мистецтва, що починається з рок-н-ролу, який увібрав в себе риси європейської й африканської музичної культури. Рок, як жанр синтетичний за походженням, з часом виявив надзвичайну пристосовність. Він всотував у себе інші музичні стилі, напрямки, їхні засоби музичної виразності, манеру виконання й інструментарій. За понад п'ятдесят років свого існування рок-музика значно ускладнилася, породивши десятки

самостійних напрямків, а також дала життя ряду суміжних, синтетичних жанрів – таких як рок-опера, симфорок, джаз-рок, ф'южн.

Поп-музика являє собою сучасну масову пісенну та інструментальну творчість, що веде своє походження від легкої розважальної, джазової і рок-музики. На думку В. Симоненка, поп-музика – це музичне, соціальне та ідейно-естетичне явище сучасної масової культури. Термін має збірне значення: у широкому смислі він відноситься до сукупності найбільш відомих, доступних творів, що часто виконуються, у вузькому – до стилів, жанрів і манери масового музикування (пісенні форми, танцювальна і легка оркестрова музика, рок-музика у всьому її стилістичному різноманітті). Е. Енді також наводить три тлумачення поняття поп-музики: 1) «легка» музика, що у музичному відношенні не має творчих відкриттів (Е. Енді протиставляє поп-музику року, підкреслюючи ту обставину, що поп-музика переважно запозичує його творчі, а іноді і джазові ідеї); 2) у другому значенні поп – музика в комплексі з рок-музикою і джазом представляє розважальну музику, як породження «масової культури», що популярна завдяки засобам телерадіокомунікації; 3) зрідка застосовується термін поп- як скорочення прикметника «популярна» тобто розповсюджена, загальновідома і загальноулюблена музика, поза залежністю від яких-небудь напрямків (наприклад, фінал Дев'ятої симфонії Л. Бетховена).

За думкою О. Козлова, поп-музика – це продукт музичного бізнесу, що виріс на хвилі ритм-енд-блюзу і рок-н-ролу та являє собою поверхневий, найбільш доступний шар рок-музики (до того ж це поняття вікове, більше пов'язане з молодіжною аудиторією). Рок-музика, за його думкою, це термін, що асоціюється із соціокультурними процесами, із протестом, з певним способом життя. Поп-музика може запозичувати стилістику року і для слухача-неспеціаліста часто буває ідентична з ним, але має основні відмінності: 1) вона є протилежністю рок-музиці по інформаційному балансу (перевага кількісної інформації над якісною); 2) вона є антиподом року за способом буття (поп-музика не виробляється аматорами й ентузіастами, так як рок). Сфера діяльності людей, що за фахом займаються поп-музикою вимагає спеціальної підготовки й інфраструктура, створена поколіннями поп-музичних діячів, – не що інше, як школа, традиція. Цей напрямок масової культури найбільш численний і доступний, завдяки радіо, телебаченню і своїй невибагливості. Однак основним джерелом усіх різновидів рок- і поп-музики був джаз. Джазова музика, у свою чергу, виникла завдяки злиттю афроамериканського фольклору з фольклором і академічною музикою численних народів Європи, що колонізували Америку.

В Розділі I – «Роль фольклору в становленні та розвитку естрадної музики» – основним аспектом розгляду є фольклор як основа для подальшого творчого розвитку музичного матеріалу автором естрадної композиції.

Поняття «фольклор» враховує умови побутування, музичні характеристики, але їхній розгляд не є головним завданням роботи. В умовах розгляду джазової, рок і поп-музики, де авторство належить, як правило, не одній людині, а всім членам групи, під «композитором» буде розумітися вся група музикантів. Фольклор споріднений із джазовою, рок- і поп-музикою через загальні ознаки: *колективність, анонімність, імпровізаційність творчості, незакріпленість,*

варіантність трактувань того самого твору. В результаті джаз, а за ним поп- і рок-музика завдяки фольклорному походженню, є найбільш сприйнятливими до злиття з фольклором народів світу.

В підрозділі 1.1. – *«Фольклорні витоки африканської музики»* – здійснюється розгляд африканських джерел джазу і року та розкриваються їх особливості. В формуванні джазу значну роль відіграли африканські фольклорні традиції. В процесі розвитку людства в європейській культурі відбувся розподіл на різноманітні види мистецтв, в той час як африканська народна традиція залишилась в первинному синкретичному стані. В підрозділі окреслені риси, притаманні африканському фольклору – перевага вокальної музики над інструментальною, респонсорна манера співу, ладове мислення, що відповідає особливостям мовлення, різноманітний інструментарій з перевагою ударних та ін., які згодом мали вплив на формування американського джазу.

В підрозділі 1.2. – *«Характерні риси фольклору, що мають вплив на українську естрадну музику»* розглядаються інтонаційно-мотивні, метроритмічні, ладові, структурні, особливості типів багатоголосся та інші ознаки українського фольклору. Якщо фольклор народів Африки заснований на ритмічному різноманітті, що домінує над мелодичним началом, то європейський, зокрема український фольклор є протилежністю в цьому. Але разом з африканським фольклором, через їх спільні музичні ознаки (імпровізаційність, архаїчна інтонаційність, архаїчна ладова сфери, квадратно-симетричні побудови (найчастіше у швидких піснях), деякі спільні типи багатоголосся) він робить можливим синтез з естрадною музикою.

В підрозділі 1.3. – *«Деякі риси становлення джазу на американській землі»* – розглядаються витоки джазу в Америці. Взаємодія музичних культур різних народів світу поклала початок розвитку джазу. Під впливом африканської та європейської музичних культур сформувались такі жанри, що становили витоки джазу, як блюз, спірічуелс і регтайм. Духовні гімни спірічуелс вплинули на творчість не тільки джазових композиторів, але й багатьох представників рок- та поп-музики. Регтайм вплинув на формування специфічної ударної манери виконання на фортепіано (що була внесена афроамериканцями і походить від використання ударних інструментів з визначеною висотою тона), стильових напрямів джазу (бугі-вугі), рок-музики (рокабіллі) та ін. Але найбільш вплинув на формування стильових напрямів джазу і рок-музики саме блюз. Завдяки його соціальній тематиці, експресивній манері виконання, особливостям музичної форми (респонсорна побудова фраз у чергуванні: голос – інструмент), мелодиці та гармонії він знайшов перетворення у багатьох різновидах рок-н-ролу, ритм-енд-блюзу.

В підрозділі 1.4. – *«Особливості становлення джазу на Україні»* підкреслюється, що український джаз формувався в умовах Радянського Союзу, згідно з реаліями того часу. В першій третині ХХ ст. весь радянський джаз орієнтувався на кращі американські та європейські досягнення в різних стильових напрямках джаза, використовуючи досвід видатних джазменів із запізненням на 20 – 30 років. Це відбувалося за умов відсутності спеціальної джазової освіти та малої кількості друкованого нотного матеріалу (особливо

партитур для великих джаз-оркестрів). У середині ХХ ст. вперше радянські джазмени починають експериментувати з фольклором різних республік СРСР, але це не було поширеним явищем. Лише в останній третині ХХ ст. український джаз набуває певних якісних змін, завдяки синтезу з вітчизняним фольклором.

В підрозділі 1.5. – «Тенденції розвитку естрадної музики на Україні» – розглядаються особливості розвитку естрадної музики від 60-х років ХХ ст. до сьогодення. На шляху свого розвитку українська естрадна музика пододала два важливі етапи: зародження рок-н-ролу під західним впливом (у 60-ті роки ХХ ст.) і формування більш розкутого мистецтва (в середині 80-х років ХХ ст.). Значну роль в становленні українського року відіграло створення рок-клубів та проведення музичних фестивалів у Києві, Львові та інших містах країни. Однак, як і на протязі років розвитку, так і в наш час, в естрадній музиці України залишились дві головні тенденції: наслідування західних традицій та створювання власних музичних напрямів на фольклорній основі.

В підрозділі 1.6. – «Хіт як основа поп-музики» – підкреслена відмінна риса поп-музики, а саме опора на установлені моделі, однією з яких є популярна пісня-хіт. Рисами хіта є: 1) інтонаційно виразна мелодика, що здатна легко запам'ятовуватися; 2) нескладна гармонія; 3) куплетна форма; 4) манера виконання, що відповідає особливостям стильового напрямку. Витоки популярності масової поп-пісні можна відшукати ще в американській естраді початку ХХ ст., зокрема в побудові пісенних номерів бродвейських мюзиклів. Це мало неабиякий вплив на формування сучасної американської поп- та рок-музики, а згодом (починаючи від рок-н-ролу) на формування світової естрадної музики, зокрема української. Сучасна українська естрадна музика почала застосовувати ці принципи і намагається адаптувати їх до національного інтонаційного осередку.

В підрозділі 1.7. – «Особливості сучасної естрадної музики України» – виявлені риси сучасної української музики. До них відносяться такі як: 1) орієнтація на стандарти хіта, які виявляються у мелодії, гармонії, структурі, інструментальному складі, аранжуванні та манері виконання сучасних пісень; 2) тяжіння до стильового синтезу (наприклад, проникнення джазових стилів в рок- і навпаки); 3) утворення нових стильових напрямків на базі поєднання декількох старих (як правило, з опорою на їх танцювальні функції); 4) використання архаїчного вітчизняного фольклору як основи для створення естрадних композицій, а також звернення до автентичної вокальної манери виконання, застосування народних інструментів, їх тембрів, особливостей гри на них; 5) звернення до фольклору народів світу (найбільше розповсюджене в стильовому напрямку World music), 6) широке використання електронних інструментів та сучасних комп'ютерних програм з обробки звуку, що призводить до різноманітних комбінацій акустичних та електронних тембрів, електронних обробок вокалу. Загалом, тенденції подальшого розвитку естрадної музики України полягають у посиленні національної специфіки разом з виходом на світовий музичний рівень.

Розділ 2 – «Шляхи впливу фольклору на українську естрадну музику» складається з трьох підрозділів.

Підрозділ 2.1. – *«Типи взаємодії фольклору з естрадною музикою»* – присвячено дослідженню базових форм взаємозв'язків фольклору з джазом, рок- і поп-музикою. Так, виділяються наступні типи взаємозв'язків: 1) обробки народних пісень; 2) цитування музично-фольклорного матеріалу; 3) створення оригінальних композицій на фольклорній основі – інтонаціях, звукорядах, текстах, прийомах виконання; 4) сплав національної манери виконання з інофольклорною (застосовується в джазі, поп-музиці).

У вищевикладених типах взаємозв'язків визначені наступні способи розвитку музичного матеріалу, що сприяють взаємодії фольклору з естрадною музикою, а саме: 1) переінтонування фольклору (у джазі, рок- і поп-музиці); 2) проникнення інтонаційної сфери і прийомів виконання з фольклору в джаз, рок-, і поп-музику. Взаємодія естрадної музики і фольклору характеризується такими виконавськими прийомами як: 1) використання народних інструментів або автентичної манери гри на них (використовується в джазі, рок-музиці); 2) виконання мелодійних ліній і багатоголосних шарів в автентичній фольклорно-співочій манері (застосовується в джазі, рок- і поп-музиці).

В підрозділі 2.2. – *«Жанр коломийки в естрадній музиці»* – розглядаються жанрові особливості коломийки які сприяють її синтезу зі стильовими напрямками естрадної музики.

Серед жанрів українського фольклору у розглянутому матеріалі зустрічаються звернення до пісень календарно-обрядового циклу (кустова пісня, шедрівка), ліричних пісень та романсів, жартівливих пісень та коломийок. Останні звертають увагу своєю кількісною перевагою над іншими жанрами. Це насамперед пов'язано з природою джазу, рок- та поп-музики. Постійний ритмічний супровід ударної установки і чітка симетрична форма (переважно куплетна і блюзова), що домінують у більшості стильових напрямків масової музики, вимагають від фольклорного матеріалу відповідних якостей. Коломийка є найбільш «зручною», завдяки постійній складочисловій структурі, танцювальній ритміці, невеликому мелодичному обсягу та широкій образній сфері.

Багато дослідників фольклору схиляються до думки, що коломийка – це самотній жанр української народної творчості, що сформувався наприкінці XVIII – початку XIX ст. Як вважає Ф. Колесса, коломийка є зразком двовіршової форми, яка складається з двох тричастинних чотирискладових віршів 4+4+6, зведених до однієї ритмічної схеми. «Коломийка – це початково танцювальна пісня, яку й досі співають до танцю, стала улюбленою формою ліричної пісні на західноукраїнській території, особливо на Покутті, де поступово витіснила з ужитку інші пісенні форми. Вона має танцювальний характер і вільне сполучення строф спільного або спорідненого змісту, іноді на підставі тільки ближчої або дальшої асоціації думок і поетичних образів».¹

¹ Колесса Ф.М. Музикознавчі праці. - Київ: Наукова думка, 1970. – 592 с.

Однак, на думку В. Гошовського, коломийка – це пісенний тип, значно старший за жанр, і має свої корені в XVII ст. Спираючись на відкриття Ф. Колесси, В. Гошовський досліджував пісні коломийкового типу, що були поширені не тільки в Західній, але і в Східній Україні, що привело його до висновку про існування специфічного «коломийкового мислення». Тематика пісень різноманітна і відрізняється широким діапазоном, починаючи від любовної лірики, і закінчуючи гротеском і соціальними мотивами.

Аналіз композицій представників різних стильових напрямків естрадної музики підтримує цю ідею розповсюдження «коломийкового мислення». Адже такі групи, як «Гарбуз», «Брати Блюзу», «Брати Гадюкіни», «ВВ» і «Dat» використовують у своїй творчості коломийковий тип (у виконавців Каті Chilly, М. Бурмаки та Е. Ізмайлова використовуються різні пісенні жанри календарно-обрядового фольклору). Тобто, коломийка спостерігається у п'яти груп з восьми.

Підрозділ 2.3. – «Обробки народних пісень» – присвячений розгорнутому аналізу обробок народних пісень у відповідних стилях. В підрозділі розглянуті обробки українських народних пісень, що увійшли в репертуар трьох колективів: «Гарбуз», «Брати Блюзу» і Каті Chilly.

Обробки груп «Брати Блюзу» і «Гарбуз» мають багато спільних рис, зокрема: 1) форма композицій переважно складається з двох основних розділів (вільний вступ – на матеріалі майбутньої пісні, формування інтонацій, проростання матеріалу і власне пісня, виконана інструментально чи вокально та імпрізація на гармонію пісні з переходом в інший стильовий напрямок); 2) імпрізації розвиваються хвилеподібно, з кульмінаціями, що створюються завдяки мотивному розвитку інтонацій народної теми (в імпрізації використані обігравання ладів гуцульського та блюзового і мінорної пентатоніки); 3) використання народних інструментів (або тембрів) і народної манери гри на них; 4) гармонізація народних пісень заснована на збагаченні типовими зворотами, характерними для джазових стандартів. Ці ознаки найбільш часто можна спостерігати в обробках народних пісень останньої чверті XX ст. в джазовій і рок-музиці.

Обробки ж народних пісень у різних стилях танцювальної поп-музики також мають ряд особливостей, які можна спостерігати, аналізуючи пісні Каті Chilly: 1) виконання в автентичній манері (прикладом може слугувати також група «Брати Блюзу») чи в манері близької до неї; 2) використання новітніх технологій в області комп'ютерної і синтезаторної обробки звуку для створення оригінальних аранжувань і незвичайних звучностей; 3) відсутність у структурі твору будь-яких імпрізаційних розділів і частин з вільним викладом матеріалу, у тому числі і вступних – усього, що може вплинути на танцювальність – порушити остинатний ритм, чи гальмувати рух; 4) використання простої гармонії (у гармонізації теми); 5) відсутність блюзового ладу і перевага діатоніки, мажоро-мінору; 6) два основних підходи до автентичного тексту: збереження справжнього чи створення свого «в народному дусі».

В **Розділі 3 – «Цитування музично-фольклорного матеріалу»** – здійснено аналіз цитування музично-фольклорного матеріалу в «масовій» музиці (рок, поп-музиці і джазі). Цитування музичного фольклору зустрічається у всіх трьох напрямках й охоплює такі різновиди: 1) цитування вербального

тексту (при створенні авторської мелодики й аранжування; виконання може бути в автентичній вокальній манері); 2) цитування народної пісні як інструментальної теми (аранжування, як правило, авторське); 3) цитування народної мелодії з текстом (найбільш точно цитування, при якому авторським матеріалом є аранжування і манера вокального виконання, однак може бути застосована автентична для відтворення справжнього фольклорного звучання); 4) цитування народної мелодії, що поєднується з авторським текстом групи або окремого виконавця (у більшості випадків фольклорна тема цитується з гармонією, рідше гармонія авторська, аранжування може включати виконання в автентичній вокальній манері); 5) цитування народного інструментального матеріалу (повне цитування, практично завжди з використанням народних інструментів чи їхніх тембрів, прийомів гри на них. Як правило, авторське аранжування підготовляє таке цитування).

Вищенаведені різновиди можна підтвердити композиціями: у джазовій музиці – Е.Ізмайлова, у рок-музиці – групи «Брати блюзу», групи «Брати Гадюкіни», «ВВ»; у поп-музиці – групи «Dab», М. Бурмаки та багатьох інших.

Як показує аналіз, цитування відбувалося на різних рівнях: ілюстративне цитування і цитування з наміром формотворення. Наприклад, у композиції «Бонжур» Е. Ізмайлова українська народна пісня «Іванко, ти, Іванко» цитується як інструментальна тема, яка є контрастним матеріалом середньої частини, тим самим створює форму композиції; у композиціях «Інтерлюдія» і «15, 16, 17, 18, 19, 20» групи «Брати блюзу» цитуються народні інструментальні танцювальні мелодії коломийкового типу, з використанням скрипки, що грає у фольклорній манері. В пісні «Весілля», що є зразком колективної творчості, групи «Брати Гадюкіни» спостерігається не просте цитування народної пісні як інструментальної теми, а створення багатопланової композиції з використанням народних інструментів і прийомів гри на них, можливе завдяки проникненню в середовище фольклорного музикування. У пісні «На долині туман шейк» групи «Брати Гадюкіни» спостерігаються цитування коломийки з переінтонуванням і використання скрипки, фольклорних прийомів гри на ній, а також варіантного розвитку музичного матеріалу (в інструментальному соло), що йде від народного музикування. У пісні М. Бурмаки «Де ти тепер» цитованому матеріалу приділяється роль своєрідного «лейтмотиву», що проходить через усі розділи музичної композиції в інструментальному і вокальному вигляді.

Розділ 4 – «Створення оригінальних композицій на фольклорній основі» – присвячений аналізу створення оригінальних композицій на фольклорній основі – інтонаційній, ладовій, текстовій, прийомах виконання.

Поряд з обробками і інтерпретаціями українських народних пісень, важливе місце займають оригінальні авторські композиції в джазовій, рок- і поп-музиці, засновані на фольклорному матеріалі. Часто поштовхом служить текст народної пісні, на який пишеться «своя» версія мелодії в народному дусі. В таких випадках зберігається образна сфера народної пісні, її ритмічна основа, закладена в строфі, а все інше може бути складено автором за своїм розсудом з оглядом на передбачуваний оригінал. Це відбувається в джазовій і рок-музиці через «незручність» оригінальної теми для імпровізаційного розвитку –

відсутність квадратності у формі-структурі пісні, вільна ритміка, ладова змінність (через яку виникають проблеми з гармонізацією, перегармонізацією теми) і деякі інші фактори. В поп-музиці така вимушена «корекція» покликана для того, щоб забезпечити темі або танцювальність, або легке запам'ятовування.

Композиція «Ivana Kupala Day» джазової групи «Garbooz trio» написана на народний текст купальської пісні, що описує обряд пускання вінків по воді. В результаті аналізу можна зробити наступні висновки про її орієнтацію на фольклор: 1) тематика й образна сфера пісні відповідають українським купальським пісням; 2) мелодика пісні нагадує ліричні пісні пізнього періоду, що сформувалися під впливом міського романсу; 3) традиції народного співу своєрідно перетворені в двоголосному проведенні 3-го куплету й у репрізі з кодою; 4) ладова основа мелодики пісні знаходиться в руслі української усної народної традиції – гуцульський лад (на ньому побудовано імпровізаційний розділ пісні).

Прикладом сплаву української фольклорної основи з традицією рок-н-ролу є пісня «Рок-н-рол до рана» з альбому «Всьо чотко» групи «Брати Гадюкіни». Зміст композиції полягає в руслі основних варіантів раннього рок-н-ролу. Але в той самий час воно є співзвучним образній сфері коломийки. Причина звертання ансамблю до цього джерела очевидна: коломийка є одним з найпопулярніших і найулюбленіших жанрів у Західній Україні. Як відомо, коломийки не припускають обмеження образного змісту. Текст композиції ґрунтується на принципі протиставлення строф. Гумористичний колорит замальовок «з життя села» зіставляється з гаслами радянської епохи. Композиція має куплетну пісенну форму з приспівом і інструментальним вступом перед кожним куплетом. Гітарна імпровізація між другим і третім куплетами має 12-тактову структуру і гармонійну послідовність архаїчного блюзу. В результаті аналізу цієї композиції можна зробити висновок про приналежність її до декількох типів взаємозв'язків фольклору з рок-музикою:

- 1) створення оригінальної композиції на жанровій основі коломийки (як прояв коломийкового мислення в традиції рок-н-ролу);
- 2) сплав стилевих ознак коломийки і раннього рок-н-ролу;
- 3) переінтонування коломийки;
- 4) простання інтонацій коломийки в блюзову основу рок-н-ролу.

У 80-і роки ХХ ст. в Європі, а наприкінці 90-х в Україні поширився стильовий напрямок World music, що містить у собі джазову, рок- і поп-музику і використовує фольклор різних народів світу. Особливо часто використовуються народні шотландські, ірландські, африканські й азіатські наспіви. Прикладом поп-групи, що створює композиції в даному напрямку, може служити група «Dab». Дебютний альбом «Жало» (1999) містить композиції «Косиця квітне» і «Звільнилася», в яких можна простежити національні і стильові перехреснування.

Пісня «Косиця квітне» являє зразок композиції на фольклорній основі. Вона має наступні ознаки, що вказують на її фольклорну спрямованість: 1) тематика й образна сфера пісні відповідні українським ліричним пісням; 2) використання західноукраїнського діалекту, а також типової для ліричних пісень сюжеттики і словесних оборотів; 3) мелодика пісні заснована на варіантному

і ритмічному розвитку трихордової послівки; 4) ладова основа мелодики пісні знаходиться в руслі української усної народної традиції, на що вказує використання перемінних ладових устоїв у мелодії, а також гармонізація теми, заснована на остинатному повторенні гармонійного обороту, що підкреслює змінність цих устоїв; 5) традиції народного співу своєрідно перетворені у використанні бурдонної фактури з басом і верхнім октавним підголоском.

Розділ 5 – «Сплав різних фольклорних традицій на композиційному та виконавському рівнях» – присвячений дослідженню сучасних тенденцій в джазі та поп-музиці, що пов'язані з синтезом фольклору різних народів світу.

Такий сплав спостерігаємо в пісні «Звільнилася» групи «Dab», що відкриває альбом «Жало». Засобами поезії створюється образ замкнутого кола, яке охоплює неприкаючу людську душу, що вийшла з тілесної оболонки. Цій ідеї підлеглі всі засоби виразності пісні, починаючи з її вербального тексту. У пісні можна відмітити варіантне змінення ритміки у складочисловій формі 5+5, що асоціюється з весняними – ліричними піснями (пісні – невеснянки, які виконуються в якості веснянок). У даному випадку, звертаючись до теорії В. Гошовського, спостерігаємо приклад поширення коломийкового типу. Форма пісні – куплетна. Пісня являє зразок композиції, що належить до напрямку World Music, відмітною рисою якого є використання семплів² вокального й інструментального фольклору народів світу (звідси і йде назва World). Часто замість семплів використовується живе звучання народних інструментів, а також вокалу в народній співочій манері. Комплекс засобів музичної виразності, що використано у пісні, підтверджує викладене, це: 1) використання семплів флейти, гітари та електронних тембрів; 2) використання електронної обробки вокалу з метою надання колористичних тембрових ознак («електронний» голос); 3) танцювальні ритмоформули, використані у лінії ударних інструментів; 4) поєднання з характерними ознаками, що пішли від українського фольклору.

Ознаки українського фольклорного начала у пісні «Звільнилася»: 1) використання коломийкової ритмоформули в ритмічній основі мелодики пісні, що свідчить про поширення коломийкового мислення по всій Україні з західної її території, які знашли відображення у творчості поп-групи, що не належить до західного регіону (м. Сміла); 2) використання в тексті пісні слів, характерних для західно-українського діалекту; 3) варіантний розвиток мелодійного матеріалу у вокальній партії, що веде своє походження від народного музикування; 4) у багатоголосній манері співу, яку використано в приспіві – проглядається зв'язок з фольклорною традицією (бурдонний спів).

Однією з рок-груп України, індивідуальним стилем якої є сплав українського фольклору з рок-музикою, є київський колектив «Воллі Відоплясова». Прикладом композиції, де представлено сплав української фольклорної основи з традицією рок-музики, є пісня «Гоп-ця» групи «ВВ» з альбому «Хвилі амура». Ця комічна танцювальна композиція сполучає:

² Семпл – звук, записаний в цифровому вигляді; це може бути тембр інструменту чи голосу людини, або запис природних шумів (вода, вітер). Широко вживається в академічній електронній музиці, сучасній рок-, поп-музиці, в деяких стильових напрямках джазу (ейсід-джаз).

1) ознаки таких стилевих напрямків рок-музики, як хеві-метал, панк-рок, рок-н-рол, у вигляді інструментального складу, використання характерних рифів а також прийомів звуковидобування і вокального інтонування, що їм властиві; 2) мелодія заспіву спирається на гуцульський лад з оспівуванням характерних ступенів; 3) використання коломийкової ритмоформули у вокальній партії; 4) застосування гармонійної послідовності архаїчного блюзу; 5) використання блюзового принципу «питання-відповідь» у чергуванні вокальних і інструментальних епізодів; 6) застосування блюзового ладу у вокальній імпровізації.

Унікальним музикантом, який використовує всі типи взаємозв'язків фольклору з джазом у своїй творчості, є кримсько-татарський гітарист-віртуоз Енвер Ізмайлов. В музиці Е. Ізмайлова поєднуються імпровізаційне начало і елементи музичного фольклору як народу кримських татар, до якого він належить, так і інших народів Причорномор'я, Балкан і Близького Сходу. Імітації стародавніх народних інструментів, таких як узбецький дутар, турецький уд, стародавня люгня є його авторським винаходом. Е. Ізмайлов разом з електронними ефектами використовує накладання (для імітації 4-х гітар), перебудовування усього інструмента (для імітації сітара), гру скляною пляшкою по струнах (нагадує звучання steel guitar³ і гавайської гітари), підкладання під струни носової хустки (нагадує звучання чембало з демпфером) і багато інших нестандартних прийомів звуковидобування.

В його творчості неможливо відокремити джазові тенденції від народних, але головне в тому що Е. Ізмайлов не наслідує: у нього немає ніяких установок на музичні авторитети у світі джазу, поп- і рок-музики. Хоча велику частину у творчості Е. Ізмайлова складають обробки народних татарських, узбецьких, болгарських, турецьких, молдавських, українських пісень, його стиль наповнений елементами татарського фольклору. Дійсно, основним методом розвитку музичного матеріалу в Е. Ізмайлова є джазова імпровізація в злитті з фольклорною варіантністю і з імпровізаційністю сучасної електронної музики, у тому числі рок-музики. Зразком такого впливу є п'єса "Біля джерела" (з альбому «Мінарет») у виконанні тріо Е. Ізмайлова.

Як із синтезу негритянської і європейської культур виник джаз і рок, так і в мікромасштабі – творчість Е. Ізмайлова стала відображенням цього ж сплаву. Це відбито в наступних особливостях розглянутої композиції: 1) імпровізування в стилі фрі-джаз у вступі; 2) використання характерних ознак стилевого напрямку бі-боп у побудові і викладі мелодійної лінії; 3) застосування характерної для фолк-джаза мажорної пентатоніки в імпровізації флейти; 4) використання принципу «питання-відповідь» в імпровізаціях-перекликах; 5) фольклорні ознаки проявилися в ладовій змінності (лідійсько-міксолідійський лад у чергуванні з натуральним мажором, оспівування стійких ступенів з використанням чвертьтонової мелізматіки), і у використанні перемінних і змішаних розмірів такту.

³steel guitar – струнний інструмент, на якому грають паличками з м'якими наконечниками або пальцями з металевими «кігтями»; має педалі для зміни натягування струн. Застосовується в музиці кантрі та його стилевій розгалуженості hillbilly (С.Коротков).

У **Висновках** визначаються головні результати та підводяться підсумки дослідження.

В дисертації здійснено аналіз сучасної естрадної музики на Україні та її взаємодії з автентичним фольклором. Виявлені стильові напрямки джазової, рок і поп-музики, що найбільш пристосовані для взаємопроникнення, такі як: джаз-рок, фрі-джаз, альтернативна музика, рок-н-рол, блюз-рок, тріп-хоп, поп-балада, диско-музика. Особливості опрацювання фольклорного матеріалу полягають, насамперед, у зверненні до архаїчних пластів фольклору, у передачі виконавської манери (вираженої в автентичному співі), використанні народних інструментів або їх тембрів і прийомів гри на них. За жанрами створені джазовими, рок- і поп-групами композиції розподіляються на обробки народних пісень та оригінальні композиції на фольклорній основі. Також у естрадній музиці широко розповсюджене цитування фольклорного матеріалу. Серед жанрів українського фольклору у розглянутому матеріалі зустрічаються звернення до пісень календарно-обрядового циклу, ліричних пісень та романсів, жартівливих пісень та коломийок (за значною перевагою останніх).

Характерна риса фольклору, а саме відсутність чіткої межі між виконавцями і аудиторією стала фундаментальною особливістю усієї естрадної музики, зокрема джазу і рок-музики. Саме в цих напрямках найбільш сильною є спрямованість на слухача, на його сприйняття, на залучення його в спільне музикування, на об'єднання в єдиному креативному акті. Це сприяє об'єднанню, підкріпленому не раціонально, а емоційно – афектованою образністю. Сам принцип обрядовості – наявність особливих костюмів, танців, жестів, символіки дуже розповсюджений в рок-музиці. Існують стильові напрямки в джазі, наприклад ф'южн, де основою стає фольклор Азії, з використанням його атрибутів – народних інструментів, імітування засобів гри на них, особливостей звуковидобування, а також елементів національних костюмів.

В українській естрадній музиці широко використовується підхід до фольклору на різних рівнях: 1) жанр, первісний музичний матеріал, вербальний текст, виконавська манера, народний інструментарій з прийомами гри, ладова основа, ритмічні та інтонаційні звороти; 2) синкретичне начало (у пісні-танцідії-взаємодії зі слухачем), варіативне мислення в розвитку матеріала, переінтонування, проникнення інофольклорної інтонаційної сфери. На прикладі сплаву національної манери виконання з інофольклорною відбувається поширення напрямку World Music як прояву загальної тенденції глобалізації. Як із синтезу негритянської та європейської культур виник джаз і рок, так і завдяки тенденції глобалізації у музиці можуть привести до формування нових течій, що будуть поєднувати в собі естрадну музику (без розподілу на джаз, рок- і поп-музику) із фольклором народів світу. Первісні архаїчні зразки фольклору різних народів дуже подібні між собою, наприклад пісню «Щедрик» вважають власною багато народів світу. Сьогодні світова естрадна музика сприймає ті риси фольклору, які є символічними і значущими для будь-якої культури. Внаслідок особливої демократичності естрадної музики, взаємопроникнення її з фольклором сприяє популяризації фольклору, його своєрідному оновленню, народженню нових стильових напрямів естрадної

музики. А сучасна українська естрадна музика, завдяки збагаченню фольклорним колоритом, знайде своїх прихильників за межами країни.

Основні положення дисертації викладено у публікаціях:

1. *Тормахова В.* Оптимизация учебного курса джазовой импровизации // Київське музикознавство. Збірка статей. – Київ, 2002. – Випуск 8. – С.188-192.
2. *Тормахова В.* Современная популярная музыка и фольклор: к проблеме ассимиляции (на примере творчества Энвера Измайлова) // Київське музикознавство. Збірка статей. – Київ, 2003. – Випуск 10. – С.240-253.
3. *Тормахова В.* Обращение к жанру коломыйки в джазовой, рок- и поп-музыке Украины // Київське музикознавство. Збірка статей. – Київ, 2004. – Випуск 14. – С.190-200.
4. *Тормахова В.* Как создать хит (советы композитору) // Київське музикознавство. Збірка статей. – Київ, 2005. – Випуск 17. – С.186-191.

Тормахова В.М. Українська естрадна музика і фольклор: взаємопроникнення і синтез. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво. – Національна музична академія України імені П.І. Чайковського, Міністерство культури і туризму України, Київ, 2007.

Дисертація присвячена аналізу різноманітних форм взаємопроникнення і синтезу автентичного фольклору і естрадної музичної культури України (рок, поп-музика і джаз). Автор розглядає основні поняття, які пов'язані з музичними стилями, що складають естрадну масову музику, історію виникнення та розвитку естрадної музики та виявляє особливості сучасної естрадної музики на Україні. Досліджено значення синтезу і взаємопроникнення фольклору та естрадної музики, як результат поширення світового напрямку World Music та загальної тенденції глобалізації. В роботі окреслено характерні риси фольклору, що використовуються в українській естрадній музиці і розроблені основні типологічні характеристики синтезу фольклору і естрадної музики.

Ключові слова: синтез, взаємопроникнення, автентичний фольклор, естрадна масова музика, поп-музика, рок-музика, джаз, оригінальні композиції на фольклорній основі, типи взаємодії.

Тормахова В.Н. Украинская эстрадная музыка и фольклор: взаимодействие и синтез. – Рукопись.

Дисертація на соискание ученой степени кандидата искусствоведения по специальности 17.00.03 – Музыкальное искусство. – Национальная музыкальная академия Украины им. П.И Чайковского, Министерство культуры и туризма Украины, Киев, 2007.

Дисертація посвящена аналізу різних форм взаємопроникнення і синтезу автентичного фольклору і сучасної естрадної музичної культури України (рок, поп-музика і джаз). Автор рассматривает основные

понятия, связанные с музыкальными стилями, которые составляют эстрадную массовую музыку. Несмотря на различия, джаз, рок- и поп-музыка имеют общие корни. Джаз произошел от слияния европейской и афроамериканской музыкальной традиции. Рок- и поп-музыка сформировались под влиянием джаза и фольклора. Фольклор является сходным с джазом, рок- и поп-музыкой по основным общим признакам: коллективность, анонимность, импровизационность творчества, незакрепленность, вариантность трактовок одного и того же произведения. В результате джаз, а за ним поп- и рок-музыка являются наиболее восприимчивыми к слиянию с фольклором народов мира.

На формирование американского джаза повлияли следующие черты африканского фольклора: преобладание вокальной музыки над инструментальной, респонсорная манера пения, ладовое мышление, отвечающее особенностям вербальной речи, разнообразный инструментарий с преобладанием ударных. Также в диссертации представлены особенности украинского песенного фольклора (интонационно-мотивные, метроритмические, ладовые, структурные, особенности типов многоголосия). Вместе с африканским фольклором, имея общие музыкальные признаки (импровизационность, архаическая интонационность, архаическая ладовая сферы, квадратно-симметричные построения (в подвижных песнях), некоторые общие типы многоголосия), он является способным к синтезу с эстрадной музыкой. Результатом взаимодействия африканской и европейской музыкальных культур является формирование жанров, заложивших основу джаза: блюз, спиричуэлс и рэгтайм. В дальнейшем они оказали большое влияние на развитие джаза. Блюз более всего способствовал формированию новых стилевых направлений эстрадной музыки. Благодаря своей социальной тематике, экспрессивной манере исполнения, особенностям музыкальной формы, мелодике и гармонии он нашел претворение в разновидностях рок-н-ролла, ритм-энд-блюза. В диссертационном исследовании приводятся особенности становления украинской эстрадной музыки, среди которых прослеживались две основные тенденции: следование западным традициям и создание собственных стилевых направлений на фольклорной основе. Основной чертой современной поп-музыки является опора на устоявшиеся модели, одной из которых является популярная песня-хит. Истоки популярности массовой поп-песни следует искать в особенностях американской эстрады начала XX века, в частности в особенностях построения песенных номеров бродвейских мюзиклов. Эти песенные стандарты оказали влияние на формирование современной американской поп- и рок-музыки, а впоследствии (начиная с рок-н-ролла) на формирование мировой эстрадной музыки, в частности, украинской. Обозначим черты современной украинской музыки: 1) ориентация на стандарты хита; 2) тяготение к стилевому синтезу и образованию новых стилевых направлений на основе объединения старых; 3) использование архаического отечественного фольклора в качестве основы для создания эстрадных композиций (а также обращение к аутентичной вокальной манере исполнения, использование народных инструментов, их тембров, особенностей игры на них); 4) обращение к фольклору народов мира

(наиболее распространено в стилевом направлении World music); 5) широкое использование электронных инструментов и современных компьютерных программ по обработке звука. Тенденции дальнейшего развития эстрадной музыки Украины в усилении национальной специфики и выходе на мировой музыкальный уровень.

В диссертации определены характерные черты фольклора, который используется в украинской эстрадной музыке и разработаны основные типологические характеристики синтеза фольклора и эстрадной музыки. Можно выделить четыре разновидности взаимопроникновения: обработки народных песен, цитирование музыкально-фольклорного материала, создание оригинальных композиций на фольклорной основе – интонациях, звукорядах, текстах, приемах исполнения, сплав национальной манеры исполнения с инофольклорной.

Ключевые слова: синтез, взаимопроникновение, аутентичный фольклор, эстрадная массовая музыка, поп-музыка, рок-музыка, джаз, оригинальные композиции на фольклорной основе, типы взаимодействия.

Tormkhova V.N. Ukrainian popular music and folklore: interosculation and synthesis. – Manuscript.

Thesis for a candidat's degree by speciality 17.00.03. – Music Art. – Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music, Ministry of Culture and Tourism of Ukraine, Kyiv, 2007

The dissertation is devoted to the analysis of various forms of interfusion and synthesis of authentic folklore and popular musical culture of Ukraine (rock, pop, jazz). The author considers the basic concepts connected with musical styles which make popular, mass music, history of occurrence and development of popular music (pop, rock musics and a jazz), and features of modern popular music in Ukraine. Values of synthesis and interfusion of folklore and popular music, as a result of global tendencies of World Music, and the general tendency of globalization in popular music are investigated. In this work characteristic features of folklore, which are used in the Ukrainian variety music are described. The basic typological characteristics of synthesis of folklore and a popular music are developed. It is possible to allocate the four versions of interfusion: 1) arrangement of national songs; 2) citing of musical-folklore material; 3) creation of original compositions on a folklore based (intonations, scales, texts, methods of playing); 4) a mixture of a ukrainian national manner of playing, with manner of playing of folk music of other countries (is applied in a jazz, pop).

Key words: synthesis, interfusion, authenticity folklore, popular mass music, pop, rock, jazz, original compositions on the basis of folklore, types of interfusion.

ТОНМ

Підписано до друку 20.02.2007 р. Формат 60x90/16
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид.арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. №43.

„АВТОРЕФЕРАТ”
01034, м. Київ-34, пров. Георгіївський, 2, оф. 27.
т. 578-0414, 284-7127.

Ав.

АВ 71.485

Мист.

Мист

NO 2807